Nijmegen

Postadres
Gemeente Nijmegen
Postbus 9105
6500 HG Nijmegen

Bezoekadres
Korte Nieuwstraat 6
6511 PP Nijmegen

T 14 024
nijmegen.nl

Contactpersoon
Isa Corbeek
i.corbeek@nijmegen.nl
T 024 – 329 0629679239

Ons kenmerk
E24.002514

Aan de gemeenteraad van Nijmegen

Datum 9 juli 2024
Onderwerp Afronding Energietoeslag 2023

Geachte leden van de raad,

Op verzoek van het Rijk hebben wij de energietoeslag 2022 en de energietoeslag 2023 uitgekeerd aan inwoners met een laag inkomen, om hen te ondersteunen bij de gestegen energieprijzen. Inwoners konden (maximaal) € 1300 per jaar ontvangen. De aanvraag voor de energietoeslag stond tot april 2024 open. Dit betekent dat we momenteel in de afrondende fase van de energietoeslag zitten. Het Rijk heeft besloten dat er geen energietoeslag meer komt voor 2024. In deze brief nemen wij u mee in een terugblik en reflectie op de uitvoering van de regeling energietoeslag. Hiermee voldoen wij ook aan de toezegging die we hebben gedaan om het proces van de energietoeslag te evalueren.

Cijfers
In totaal hebben we aan 11.863 inwoners de energietoeslag 2023 ambtshalve toegekend. Van deze inwoners konden we met zekerheid vaststellen dat ze recht hadden op de toeslag. Vanaf 2 januari tot 1 april 2023 zijn er 3880 individuele aanvragen gedaan, waarvan er tot nu toe 2471 zijn toegekend. Er staan nog circa 200 aanvragen open. Naar verwachting wordt hiervan nog 75% toegekend. Dat betekent dat er nog circa 140 energietoeslagen worden verstrekt. In totaal hebben dan (naar verwachting) 14.484 inwoners de energietoeslag 2023 ontvangen.

Duiding cijfers
In vergelijking met de energietoeslag 2022 zijn er minder toekenningen geweest. Toen hebben ongeveer 18.500 inwoners (exclusief studenten) de energietoeslag ontvangen. Nog steeds is het bereik van de regeling hoog. Volgens de laatste cijfers leven er 16.600 huishoudens in Nijmegen met een inkomen onder 130% van het sociaal minimum waarvan dus 14.848 inwoners de energietoeslag 2023 hebben ontvangen. Het is echter lastig om het precieze bereik van de regeling energietoeslag 2023 vast te stellen omdat de regeling niet enkel is verstrekt op huishoudniveau. Aanvankelijk is de regeling op individueel niveau verstrekt, later is de energietoeslag verstrekt op adresniveau en vervolgens is het grootste gedeelte van de energietoeslag 2023 verstrekt op huishoudniveau. Als we ervan uitgaan dat alle energietoeslagen 2023 zijn verstrekt op huishoudniveau is ons bereik van de

regeling 89%. De verwachting is dat het landelijke gemiddelde uitkomt op een bereik van 86% [1]. Er kunnen verschillende oorzaken zijn voor het lagere bereik dan in 2022. Zo is de problematiek minder urgent, is er minder aandacht geweest voor de regeling en kan de doelgroep kleiner zijn geworden.

Achterstanden
Vanwege achterstanden bij de bijzondere bijstand en bij de energietoeslag, die samenhangen met de gestegen werkdruk, is het niet gelukt om alle aanvragen binnen 8 weken te behandelen. De inschatting is dat alle aanvragen de derde week van juli zijn behandeld.

Terugblik
Zowel op bestuurlijk- als op beleidsmatig- en uitvoeringsniveau heeft het uitvoeren van de regeling energietoeslag voor uitdagingen gezorgd. Vergeleken met de energietoeslag 2022 is het proces voor 2023 soepeler verlopen. Dit komt met name door de automatische toekenningen die we op grote schaal hebben verstrekt. We blikken terug op zowel de energietoeslag 2022 als 2023, waarbij de voornaamste knelpunten te maken hebben met een spanningsveld tussen de werkwijze en communicatiestijl van het Rijk en de lokale uitvoeringspraktijk. De belangrijkste punten worden hieronder toegelicht.

Communicatie vanuit het Rijk
Aanvankelijk zouden gemeenten eenmalig een energietoeslag van € 600 verstrekken aan inwoners met een laag inkomen. Pas later werd duidelijk dat dit bedrag aangevuld werd met € 200 en uiteindelijk kwam er nogmaals een aanvulling van € 500 bovenop. Hierdoor was het lastig om vanaf het begin de juiste organisatie voor de regeling op te tuigen en een gepaste werkwijze toe te passen. Door de veronderstelling van een eenmalige verstrekking is er gekozen voor een focus op snelheid en weinig uitvoeringslasten en ontbrak er een goed doordachte projectstructuur. Daardoor was het proces niet zo zorgvuldig uitgedacht als we achteraf hadden gewild.

De communicatie vanuit het Rijk liet op meerdere fronten te wensen over en had een negatief effect op onze gemeentelijke werkwijze. Gedurende de twee jaar werd er door het Rijk onduidelijk over aanpassingen gecommuniceerd. Zo werd er onduidelijke informatie verstrekt over het moment van uitkeren of de hoogte van het bedrag. Dit heeft veel werkdruk en verwarring opgeleverd. Ook zorgde dit voor een grote uitdaging om snelle, duidelijke en volledige informatie te delen met onze inwoners en partners in de stad. Dit hebben we zo goed mogelijk ondervangen door zo helder mogelijk (proces) informatie te delen via veel verschillende kanalen. Het leert ons om in het vervolg sneller als gemeenten samen terug te gaan naar het Rijk en om een duidelijke opdracht te vragen.

Beleidsvrijheid gemeenten
Het verstrekken van de energietoeslag is verlopen via de kaders van de Participatiewet. Door een wijziging in de wet hebben gemeenten de energietoeslag kunnen uitvoeren onder de noemer ‘categoriale bijzondere bijstand’. Daarnaast hebben we als gemeente

[1] Monitor uitvoering energietoeslag Meting 2 | Rapport | Rijksoverheid.nl

beleidsvrijheid gekregen om bijvoorbeeld te bepalen welke inkomensgrens en aanvullende voorwaarden we hanteren bij de regeling. Zo kregen wij financiële middelen voor de doelgroep met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum, maar heeft uw raad ervoor gekozen om de doelgroep tot 130% te bedienen. Doordat er relatief veel ruimte was voor beleidsvrijheid gaven gemeentes op verschillende manieren invulling aan de regeling. Hier hebben we last van gehad doordat bijvoorbeeld inwoners die verhuisden gedurende de twee jaar niet goed wisten waar zij aan toe waren. In deze gevallen hebben wij goed geschakeld met (met name) buurgemeenten. De betreffende inwoners hebben in alle gevallen energietoeslag ontvangen.

Omgang studenten
Voor de energietoeslag 2022 was er nog geen wet opgesteld zoals uiteindelijk is gebeurd voor de energietoeslag 2023. In 2022 was er enkel een handleiding, waardoor we als gemeente geen wettelijke grondslag hadden om op terug te vallen. Dit heeft met name voor onrust gezorgd met betrekking tot de doelgroep studenten. De handleiding sloot studenten uit van de regeling maar bood geen wettelijke grondslag. Gemeenten hebben meermaals hun zorgen geuit bij het Rijk over het uitsluiten van deze groep. Uiteindelijk heeft de landsadvocaat een uitspraak gedaan dat uitsluiten van studenten in de regeling geoorloofd is.

De rechtbank Gelderland deed daarna echter als eerste de uitspraak dat de gemeente Nijmegen studenten niet zomaar als groep mocht uitsluiten van de regeling[2]. Uiteindelijk heeft het ministerie van SZW de afspraak gemaakt dat studenten, met een aanvullende beurs, een tegemoetkoming energiekosten konden krijgen via DUO. Gemeenten hadden al eerder naar DUO verwezen als de juiste plek om een regeling in te richten voor studenten. De les die we hier hebben geleerd is dat er een heldere verdeling in verantwoordelijkheid moet zijn tussen het Rijk en de gemeente en dat gemeentes gezamenlijk een duidelijker statement mogen maken richting het Rijk.

Toenemende werkdruk
Door verschillende oorzaken heeft de uitvoering van de energietoeslag gezorgd voor een hogere werkdruk. Zo moesten we continu reageren op de aanpassingen vanuit het Rijk en moesten we lang wachten op de Wet Energietoeslag 2023, die in juni 2023 zou worden behandeld en vervolgens pas in oktober 2023 werd aangenomen door de Eerste Kamer. Daarnaast was uw raad ook heel betrokken en werden er regelmatig vragen gesteld. Bovenstaande zorgde voor een hogere werkdruk en een focus op reageren in plaats van vooruitdenken. In het vervolg kunnen we eerder zoeken naar momenten om uw raad vooraf beter mee te nemen en te informeren door bijvoorbeeld (meer) technische toelichtingen te organiseren.

We hebben de werkdruk ook zien stijgen door en opstapeling van regelingen die door de gemeente werden uitgevoerd. Door de coronacrisis, die voorafging aan de energiecrisis, hebben we eerder andere regelingen uitgevoerd zoals de Tozo (Tijdelijke

[2] Gemeente Nijmegen sluit studenten onterecht uit voor eenmalige energietoeslag (rechtspraak.nl)

Overbruggingsregeling Zelfstandige Ondernemers) en de TONK (Tijdelijke ondersteuning noodzakelijke kosten). Verder was het aanvankelijk niet mogelijk om de energietoeslag automatisch uit te keren, omdat de bestanden van de doelgroep niet zuiver genoeg waren. De aanvragen moesten individueel beoordeeld worden en dat kost meer tijd dan een ambtshalve betaling. Uiteindelijk is het naar onze tevredenheid gelukt om het grootste gedeelte van de energietoeslag 2023 ambtshalve uit te keren.

Geleerde lessen
Er zijn een aantal waardevolle lessen die we meenemen uit het uitvoeren van de regeling energietoeslag. Zo hebben we geleerd om eerder een duidelijkere opdracht te vragen van het Rijk en hier als gemeenten samen sterker in op te trekken. Uit de Monitor Uitvoering Energietoeslag meting 2 blijkt dat meer gemeenten hebben ervaren dat een landelijke regeling die lokaal uitgevoerd wordt, zorgt voor onduidelijkheid. Daarnaast hebben we geleerd dat we keuzes moeten maken. Het uitvoeren van de energietoeslag kwam nu bovenop de reguliere werkzaamheden, waardoor er op verschillende niveaus binnen de organisatie veel ballen tegelijk hoog gehouden moesten worden. In het vervolg is het wenselijk om keuzes te maken als er iets extra's op ons af komt. Dit vraagt om duidelijkheid en daadkracht: wat krijgt bestuurlijke urgentie en wat niet? Als we geen keuzes maken wordt alles urgent en wordt de prioriteit niet gevoeld.

We hebben ook oog voor wat er al goed gaat. Zo hebben we geleerd van het automatisch uitbetalen en zetten we deze ontwikkeling door. Dit ziet u terug in het voorstel voor het automatisch uitbetalen van de Individuele Inkomenstoeslag aan een deel van de doelgroep van de regeling. Automatisch uitbetalen zorgt voor een verlichting van de werkdruk en maakt regelingen toegankelijker voor inwoners. Daarnaast was het positief om te ervaren dat we oplossingsgericht zijn en snel kunnen schakelen.

Conclusie
Al met al zijn we kritisch omdat er altijd verbeterpunten zijn en we graag leren van wat we doen. Tegelijkertijd vergeten we niet dat er ook veel goed gaat en dat een grote groep inwoners een belangrijke steun in de rug heeft gekregen om hoge energiekosten te dempen. Daarnaast hebben we waardevolle lessen getrokken uit het uitvoeren van de energietoeslag die we borgen in de organisatie en meenemen voor in de toekomst.

Hoogachtend,

Het college van burgemeester en wethouders van Nijmegen

A.P.W. van de Klift
gemeentesecretaris

H.M.F. Bruls
burgemeester